

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Amžinojo rudens burtai

Trupučiuoką išsigąstu, kai socialiniuose tinkluose imama graužtis dėl praėjusios vasaros ir dedamos į romantišką liūdesį gramzdinančios nuotraukos: rasoti voratinkliai ant varnalėšų lapų, obuolių prikritusi žolė ar išskrendančios į raudoną vakaro horizontą gervės. Paskui nusiraminu, nes suprantu, kad čia tokia mūsų nacionalinė tradicija: sezoninių metų laikų keitimosi apgiedojimas. Ir, žinoma, daugiausia giesmių susilaukia vasara – patetišku ir, aišku, labiausiai nuvalkiotų epitetų.

Ak, kad nors vienas žmogus būtų originalus ir parašytų, kaip jis ilgisi lapkričio, kada taip greitai temsta ir nostalgiski vakarinės saulės spinduliai nelyginant blyškūs myriop nuteisto kalinio pirščiukai skverbiasi pro plikų medžių kamienus nelyginant juodas grotas!..

Rugsėjo kažkada nemėgau dėl to, kad artėdavo bulviakasis, vienas nykiausių darbų, ir dar dėl voratinklių, kuriuos į rugpjūčio pabaigą lyg pamišę imdavo verpti vorai – prisiveldavo man jų į plaukus ir per kaklą vis brūkštelėdavo, kai braudavausi pro krūmus. Visada atsilošdavau, to kaklą pakutenusio siūlo išsigandusi, lyg būčiau užkliudžiusi kilpą.

Bet dabar rugsėjis visai kitoks. Dažniau užuodi ne deginamo lauže bulvienojo, o lauko kepsninėje skrudinamo kepsnio kvapą, ir jau daug daug metų niekas nevaro kasti bulvių –β nei į kolchozo laukus, nei į močiutės daržą. Jeigu kartais ir įsijungia praėjusių laikų instinktas, skatinantis kažką kaupti ir tempti į rūšį ar sandėliuką, tai leidžiu sau užsimarinuoti keletą stiklainių pikantiškų grybų ar išsivirti saldžiųjų svogūnų ir apelsinų džemo. Visgi baisiai negražu būtų likti be jokio sukaupto vasaros gėrybių derliaus.

Mano vasaros derlius dažniausiai būna kitoks – rankraščiai.

Knygų, scenarijų, recenzijų, pasakų ir visokių keistų nežanrinių dalykų, kuriuos mėgstu labiausiai. Visokių nuotykių, pojūčių, kvapų, sapnų ir vaizdų kaupyklė. Išstypęs grybas, baltas, su žvyneliais išmarginta kepure, panašia į išgaubtą lėkštę, auga visai prie pat psichiatrinės ligoninės tvoros ir atrodo panašus į pabėgusį pacientą. Kai lipam su šuniuku į kalną, kažkas visada skubiai nukurna į daubos tamsą, traškindamas sausų lapus po niūriai kerojančiais krūmais. Kojytės mažos, bet dunda kaip lokomotyvas – kažki, kas ten toks, paukštis ar kiškis?.. Biglis pakrutina nosį, pažiūri į mane gudria akimi, lyg sakdamas – nei vienas, nei kitas. Greičiausiai – grybas. Ir aš tikiu juo.

Aš laukiu ir spalio, ir lapkričio, ir gruodžio, laukiu kiekvienos dienos, nes jos visos keistos ir ypatingos. Juolab kai nežinai, ką išgirsi ar pamatysi rytoj, kokia šviesa skverbšis pro medžių kamienus ir kas nutapsės nuo kalno į daubos apačią, taip ir nepasirodęs.

Renata Šerelytė

Rudens dangus.

efoto.lt nuotr.

RUDENS DIENA

*Kas dieną vis blyškesnės dienos,
Ir saulė merkiasi kasdien,
Kaip miego norinčios blakstienos,
Bet neužmiegančios vis vien.*

*Ir aš plaukiu per pilką lauką
Kaip dūmas lengvas ir lakus,
O tvenkinys, kur gulbės plauko,
Išlenkę dieviškus kaklus,*

*Sidabro saulė baigia tirpti
Blyškioj vidudienio migloj,
Ir vėjai gieda apie mirtį
Ir meilę žemėj negeroj.*

Henrikas Radauskas

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2019 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Amžinojo rudens burtai • 2-as psl. Astrida Petraitytė. Spalvingieji rugpjūčio raibuliai • 4-as psl. Algis Vaškevičius. Baltų mitologijos parke – pažintis su senaisiais baltų dievais • 5-as psl. Aldona Ruseckaitė. Debesiu. Eilėraščiai • 6-as psl. Aldona Žemaitytė-Petrauskienė. Duona kasdieninė mūsų... • 7-as psl. Deimantė Žukauskienė. Eglė Gerulaitytė: „Nebuvo kur keliauti, tik visur“ • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje: Gediminas Mikelaitytis. Kunigas I. Tamošaitis • Žydrone Kolevinskienė. V. Martinkaus romanas „Tavo bažnyčios rūšys“

Spalvingieji rugpjūčio raibuliai

Astrida Petraitytė

Vasarą gal ir nutyla daugelis tradicinės kultūros formų bei vietų – pvz., teatrai – bet suraibuliuoja įvairiausi festivaliai ar pavienės pramogos, dar ir istorinės sukaktys išstinka.

Po turiningo bei smagaus Thomo Manno festivalio grįžusi iš Nidos sostinės visai neatsidūriau kultūros dykroje – visas rugpjūtis, galima sakyti, raibuliavo įvairiaspalviais (tarp jų ir trispalviais) vyksmais...

Kinas

Būtent rugpjūtį ir kino teatrai pasiūlė ne vieną naują (bent jau Lietuvos žiūrovui) filmą. Tarp jų – prancūzų režisieriaus Éric Barbier 2017-ais sukurtas „Aušros pažadas“ (su Pierre Niney, Charlotte Gainsbourg). Šį filmą, matyt, pažiūrės visi Romaino Gary, Vilniuje gimusio ir keletą metų čia gyvenusio žymaus Prancūzijos romanisto, dukart Gonkūrų premijos laureato gerbėjai. Gi autobiografinis romanas „Aušros pažadas“ – tai ir emocionalus ir tapybiškas himnas savajai Motinai. Filmas emociu ištaigumu nenusileidžia knygai. Gal ne vieną sutrikdys pradžioje nuskambėjęs įvardijimas „Lenkijos Vilnius“, bet juk istorija ir prasideda maždaug 1919-aisiais, kai herojui penkeri (Gary – gimes Roman Kacew – 1914 m.). Įdomus režisūrinis sprendimas – autentiška daugiakalbystė; vilnietišku herojų periodu dažniausiai skamba būtent lenkų kalba, su Mamos adoruojamos kultūros – prancūziškosios – intarpais, vėliau ši ima dominuoti (mus gelbsti lietuviški subtitrai). Netikėta, kad prieškarinio Vilniaus režisieriui teko ieškoti Budapešte – regis, architektūrinės autentikos (apšepimo) ir mūsų sostinėje gana.

Nuotrauka iš L. Skirpsto parodos.

A. Petraitytės nuotraukos

dį” vaizduojančios – sudaro nemenką jų palikimo dalį. Edmundas Zdanowskis nevengdavęs trafaretinėmis frazėmis net artimųjų ratelyje pašlovinti ir Lenkijos „pasirinktą” kelią, ir jos didįjį kaimyną bei globėją – nežinia, kiek tas entuziastingas kairuoliškumas buvo nuoširdus...

Audrės Kudabienės ir Gintaro Kudabos dokumentinio filmo „Baltijos kelias. 30 metų“ premjera. Žiūrovų grūste prisigrūdusioje Konferencijų salėje filmą pristatė Audrė Kudabienė, pripažinusi, kad jis inicijuotas TV3 (šioje televizijoje Kudabos darbuojasi). Pasisakyti buvo pakviesta ir kompanijos vadovė Laura Blaževičiūtė, viena iš filmo herojų – o jos, tuomečio vaiko, prisiminimai išties atspindėjo visuotinį pakilumą, rengiantis per visas tris Baltijos šalis nutiesti sukibusių rankomis žmonių grandinę: tėvai dažę medžiagas, siuvę trispalves, jai tekę mažasias vėliavėles raišioti prie kotelių... Graži buvo Kudabienės reziumuojanti išvalga: kai atsigręžiamo į tuos laikus, matome, kaip Lietuva toli nuėjo, kiek daug pasiekė – nors mes kasdienybėje ir pabambame...

Kudabienė pagrįstai pažymėjo, kad filmas kurtas 30 metų – gi reikšmingą (gal ir vertingiausią) jo dalį sudaro jų filmuoti Baltijos kelio momentai, ji pati, tuomet gal jau ir žurnalistė, bet dar visai mergaičiukė, kalbino jo dalyvius – smagu matyti švytintį jauną Romualdą Ozolą, į klausimą „Ar mes, lietuviai, vieningi?“, išmintingai – tarsi nušviečiant ir tolimąją perspektyvą – atsakiusi: svarbu, kad būtume vieningi tada, kai to reikia, o šiaip – pravartu ir pasiginčyti, ir pasipešti...

Taigi filmas remiasi istorine dokumentika – be pačių autorių, panaudota ir Leono Girskio filmuota medžiaga, pristatytos dar neeksponuotos Gedi-

Nukelta į 3 psl.

Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ir vasarą nepertraukia savosios viešų renginių tradicijos, štai ir nedidelėje Kino salytėje, ir kur kas erdvesnėje Konferencijų salėje galėjome mėgautis filmais.

Rugpjūčio 7-tą buvome pakviesti į režisieriaus Andrzejiaus Ciecierskio 2019 m. sukurtą dokumentinio filmo „Fotografai” peržiūrą. Iš anonso patyrėme: „Juosta pasakoja apie sutuoktinius Bolesławą (Boleslova Tallat-Kelpšaitė, 1908–1982) ir Edmundą (Edmund Zdanowski, 1905–1984) Zdanowskį – Vilniaus fotografijos mokyklos atstovus, garsiojo fotografo Jano Bulhako mokinius ir jo sukurtos fotografikos estetikos tęsėjus.”

Šių fotografų darbus pirmą (ir kol kas vienintelį) kartą pamačiau 2016-ųjų pradžioje – Valstybiniame Vilniaus Gaono žydų muziejuje buvo atidaryta paroda apie Antrojo pasaulinio karo (1939 rudens-1940 pavasario) atbėgėlius iš Lenkijos. Ir valstybiniu, ir visuomeniniu pagrindu organizuotą pagalbą (apgyvendinimą, maitinimą ir pan.) tuomet dokumentavo ši vilniečių fotografų pora, tiesa, tuomet įvardyta kaip Zdanaukai. Net 75 fotografijų ciklas buvo iškeltas iš M. K. Čiurlionio dailės muziejaus fondų. Tuomet suintrigavo šio muziejaus direktoriaus Osvaldo Daugelio ištarta frazė: kai kurie fotografijos specialistai Zdanaukus vertina labiau už žinomąjį Jan Bulhak (reportaželis iš šio renginio „Kultūroje” publikuotas 2016 04 09).

Filmas „Fotografai” prasidėjo šiandieninio Vilniaus, jo senamiesčio vaizdais – ir tolesnis biografinis pasakojimas paliudijo: šios poros (ėjusios į fotografiją pavieniui, per Bulhak – būta jo mokinius ir bendradarbiais – susijungusios, tapusios neišskiriamu tandemu) svarbus gyvenimo ir kūrybos etapas susijęs su Vilniumi. Tiesa, nuskamba ir frazė – lyg tarp kitko, net įsisąmoninti kaip reikiant nespėji – apie lenkiškosios Tėvynės vaizdavimą. Bet šie fotografai savo tapatybę ir įtvirtino kaip lenkišką – pokario metais įsikurta Gdynėje, ten toliau sėkmingai darbuotasi ir fotografijos meno, ir jos pedagogikos srityje. Bolesława toliau labiausiai reikėsi kaip subtili portretų autorė, Edmundas – kaip urbanistinio peizažo meistras. Beje, ir reportažinės nuotraukos – socrealistinės stilistikos, „darbo liau-

M. Mažvydo bibliotekoje pavyko pažiūrėti ir tridienio (21-23) festivalio „Baltijos kinas” filmą – dokumentinę esčių juostą „Šaknys”, šešių autorių (Nora Sărak, Aljona Surzhikova, Kersti Uibo, Moonika Siimets, Anna Hints, Heilika Pikkov) gan asmeninius pasakojimus: tai ir išbandymus patirianti meilė, ir miręs kūdikis, ir senelių gyvenimo istorija, ir t.t. Istorijos jaudinančios, nors kartais sutrikdo toks atsivėrimas prieš kamerą. Trečiąkart vykstantis festivalis Lietuvoje pristato po kelis estų ir latvių filmus, kaimynai savo ruožtu demonstruoja mūsų kino pasiekimus. Šįkart dauguma seansų Vilniuje vyko didžiajame kino teatre „Forum Cinemas Vingis”, ten nemokamų bilietų buvo galima pagėdauti prieš filmą – tad vietoj numatomo grumdymosi rinkausi šį vienintelį seansą bibliotekoje.

Rugpjūčio 21-ą M. Mažvydo bibliotekoje įvyko

„Lengvas pirmadienis“ A. Mickevičiaus bibliotekoje. Šeimyninis Jolitos, Stasio ir Roko Makštučių koncertas

Atkelta iš 2 psl.

mino Zdančiaus Baltijos kelio fotografijos. Kitą sluoksnį sudaro dvi gijos, viena jų – už kadro išsakyti (Kudabienės balsu) pamintijimai, įvedantys svarstymai, pvz. – „Kam gimė ši idėja?“ (į šį klausimą, regis, jau nebeįmanoma atsakyti); antroji – šiandien kalbinti anuomečiai veikėjai.

Tarp kalbintųjų reikšmingas vaidmuo teko Valdui Adamkui (jo pasisakymai įterpti keliskart). Būtų puiku, jei J.E. būtų prisiminęs apie Baltijos kelio atgarsius Amerikoje, tautiečių bendruomenėje – bet kalbėta bendrai apie šios akcijos reikšmę, kažin ar niekam nesusidarė įspūdis, kad pasisako vienas iš stovėjusių tame kelyje? Tuo labiau, kad www.lnb.lt tinklalapyje paskelbtas anonas užbaigiamas pakiliu autorių žodžiu: „Mūsų filmo tikslas – papasakoti apie Baltijos kelio stebuklą lūpomis tų žmonių, kurie daug dirbo ir labai rizikavo, kad tai įvyktų“.

Prasmingai kalbinti tuomečiai aktyvūs sąjūdiečiai – Angonita Rupšytė, Arūnas Grumadas, Andrius Kubilius... Tuomet nei ekranuose, nei didžiosiose akcijose nešmėžavęs Liudas Mažylis tikrai pasisakė ne kaip pašalietis (iš tuometės spaudos žinau: buvo aktyvus Kauno sąjūdielis), reikšmingas jo istorinio konteksto vertinimas: akcija neatsitiktinai rengta Molotovo-Ribbentropo pakto pasirašymo dieną (net jubiliejinė – gi už šių „raštininkų“ slypėję didieji veikėjai – Stalinas ir Hitleris – „draugystę“ deklaravo 1939 m.), buvo svarbu įrodyti, kad esama slaptųjų šio pakto protokolų, kuriais nuliamas Baltijos šalių likimas, tai įrodžius (o šie protokoliai buvo rasti ir paskelbti) pagal tarptautinę teisę okupuotose šalyse negalioja jokie „liaudies rinkimai“ ir panašūs farsai...

Ir svarbių, ir pikantiškų detalių apie į Baltijos kelią pakilusius nedidelius lėktuvus atskleidė lakūnas Vytautas Tamošiūnas – regis, visų sąmonėje įsitvirtinęs gėlių barstymas iš lėktuvų, pasirodo, svarbesnė buvo „žvalgybinė“ funkcija – organizatoriams pranešinėta, kur atkarpos tuščios (per kelias minutes į jas ir suplūsdavo žmonės)... Radijas, pažymėta, tuomet, kai gyvenom be mobiliųjų, atliko gyvybiškai svarbią funkciją (jau Nepriklausomybės priešaušriu Lietuvoje formavosi paraleliniai pasauliai – veikė ir sovietinės armijos daliniai, milicija, ir KGB, visa Maskvos instrukcijas vykdanči nomenklatūra, o kartu – atbudusi Tauta savo gyvybingumą demonstravo net „valdiškose“ struktūrose).

Po peržiūros negalėjau nepaklausti (pirma patikinusi, kad filmuota medžiaga – neįkainojamos vertės): ar p. Valdas Adamkus buvo labai reikšminga šios akcijos figūra, o Vytauto Landsbergio mūsų istorijoje nėra? Kudabienės atsakytą: norėjome būti originalūs, žinome, kad J.E. Landsbergis šiomis die-

Parodos „Paslaptingoji Milė“ eksponatai

nomis bus daugelio kalbinamas... Bet juk kurta ne televizinė laidelė, ne reportažėlis – kurtas filmas, jaunajai kartai galbūt tapsiantis pagrindine žinia apie Baltijos kelią... Juk ir nekalbinant Landsbergio, tarsi buvo neįmanoma apsieiti be jo pavardės – užkadrinių komentarų, kaip minėta, netrūko, be žinios, kad Baltijos kelią kartu su Latvijos ir Estijos tautiniais judėjimais organizavusiam Sąjūdžiui vadovavo toks Landsbergis... Deja, istorija iškreipiama ne tik grubiai – meluojant, bet ir subtiliai – nutylint... Nutylėtas ir Virgilijus Čepaitis, tuometis Sąjūdžio atsakingasis sekretorius – kažkodėl šis vardas man pirmiausia iškyla, prisimenant parengiamąjį Baltijos kelio etapą (jei nebuvo pagrindinis organizatorius iš Lietuvos pusės, tai vienas iš jų...)

Muzika

Gausių dovanų (nemokamų koncertų) vilniečiams pažėrė Kristupo festivalis – festivalis tradicinis, bet, regis, vis ieškąs naujų formų. Šįkart jau liepą pasiūlyti „Lengvi pirmadieniai“ – jaunų, bet jau išryškėjusio talento muzikantų koncertai Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje. Į pirmuosius neteko nueiti, bet rugpjūčio maratonėlį pradėjau 5 d. būtent „Lengvu pirmadieniu“ – Pauliaus Gefeno fleitos ir Julijos Sadaunykaitės fortepijono duetu. Man pasisekė, kad nešiau į biblioteką gražinti knygą, tad išsiruošiau anksteliau – mat į didžiąją bibliotekos salę, po remonto neseniai atvėrusią duris, publikos suplūdo tiek, kad ir stovinčių buvo gausu. Iš programėlės patyrėme, kad abu jaunieji muzikai meistrystės sėmėsi ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, ir užsienio aukštosiose mokyklose – štai Gefenas magistro studijas baigė Briuselio Karališkojoje konservatorijoje, Sadaunykaitė – Glasgow Karališkojoje konservatorijoje; šalia to būta įvairių stažuotčių, konkursų.

Klausėmės rusų kompozitorių kūrinių. Pradėjus

sudėtingais opusais – Igor Stravinsky „Itališka siuita“ ir Sergei Prokofiev Sonata fleitai ir fortepijonui op. 94 D–dur (ypač pareikalavusia atlikėjų meistrystės), užbaigta melodingesniais kūrinių – Alfred Schnittke „Siuita senoviniu stiliumi“ (netikėtumas – ir fleitistas pažymėjo, kad šio kompozitoriaus palikime dominuoja toli gražu ne „pramoginiai“ kūriniai, jo kūryba įvardijama kaip polistilistinė) bei Piotro Čaikovskio Parafraze iš operos „Eugenijus Oneginas“, nuskambėjęs instrumentinis Lenskio arijos variantas turbūt daugeliui atgaivino ir vokalinį originalą. Turėjome progos ne tik patirti muzikinių išpūdžių, bet ir papildyti ar atnaujinti savo žinias apie šių kompozitorių likimą, jomis pasidalijo patys atlikėjai (štai Stravinskis dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą atsidūręs užsienyje, Rusijon taip ir negrižo...) Publika ovacijomis išreikalavo ir biso – pakartotas Šnitkės Siuitos fragmentas.

„Lengvų pirmadienių“ ciklą užbaigė (08 19) klarneto muzika. Jauni talentingi būriai, jau pelnę ir tarptautinių konkursų laurus Stasys (studijuojantis Prancūzijoje, Lyon konservatorijoje) ir Rokas (besimokantis Kauno Juozo Naujalio muzikos gimnazijoje) Makštučiai, talkinant mamai pianistei Jolitai Makštutienei, gražiai reprezentavo ir šeimyninio muzikavimo tradiciją. Kompozitoriai klasikai – Camille Saint-Saëns (atliko Stasys ir Jolita Makštučiai), Gaetano Donizetti's (atliko Rokas ir Jolita Makštučiai), Felix Mendelssohn (visų trijų atliktas) – turbūt daugeliui klausytojų žybtelėjo netikėta briauna, juk ne kaip klarneto muzikos kūrėjus juos pirmiausia prisimename. Akirači praplėtė (šalia patirto estetinio malonumo) pristatyti XX amžiaus kūrėjai – štai Rokas atliko 1937 m. gimusio vengro Bėlos Kovács „Hommage a R. Strauss“, o Stasys – sovietinio avangardisto Edison Denisov (1929-1996) Sonatą klarnetui. Žavūs jaunieji klarneto virtuozei sužavėjo publiką, ji audringomis ovacijomis išsireikalavo biso.

Nukelta į 8 psl.

Koncerto „In memoriam“ Juozui ir Aleksandrai Kazickams skaitovės I.Jankauskaitės klausosi kontratenoras V.Bartušas ir gitaristas Ruebensas

Vargonininkų iš Prancūzijos duetas prie Šv. Kazimiero bažnyčios vargonų

Baltų mitologijos parke – pažintis su senaisiais baltų dievais

Amfiteatre vyksta įvairūs renginiai.

Parke daug senuosius dievus vaizduojančių figūrų..

Algis Vaškevičius

Kretingos rajone, Sausdravų kaime lygiai prieš dešimt metų buvo pradėtas kurti unikalus Baltų mitologijos parkas, kuris buvo atidarytas 2012 metų gegužę, gavus šiam projektui Europos Sąjungos fondų paramą. Tai ypatinga vieta, kur galima prisiliesti prie senųjų baltų šaknų, daugiau sužinoti apie senuosius mūsų dievus, religiją.

Šis parkas – tai pirmasis ir vienintelis Lietuvoje objektas, kuriame galima susipažinti su baltų (aisčių) tautų pirmąsias mitologijos pilna sandara, gyvame miške pamatyti visas pagrindines baltų dievybių panteono skulptūras. Tai muziejinio, edukacinio, pažintinio ir aktyvaus poilsio miško parkas tarp Šventosios ir Darbėnų.

Pirmą kartą čia apsilankiusiam turistui net sunku patikėti, kiek daug padaryta nuošaliame miško masyve, kiek įvairių įdomių medinių skulptūrų čia pastatyta. Ir lankytojų netrūksta – vasarą net dar-

Mitologinė skulptūra

bo dienomis čia jų lankosi dešimtys, nemažai atvažiuoja ir latvių, nes parkas skirtas abiem broliškoms tautoms, visi užrašai yra ne tik lietuvių ir anglų, bet taip pat latvių kalbomis.

Šio parko kūrėjai aiškina, kad Baltų mitologijos parkas puoselėja senąsias baltų (aisčių) kultūros vertybes, ugdo pilietiškumą, prisideda prie valstybės kultūrinės veiklos, skatina baltų grupės tautų ir genčių (regionų) bendravimą. „Pažintinio tako“ uždavinys – atskleisti baltų (aisčių) originalų pasaulio ir visatos sąrangos suvokimą per vaizdines (skulptūros) ir garsines (pasakojamąsias ir dainuojamąsias) formas.

Remiantis naujaisiais baltistikos mokslo mitologijos ir etninės kultūros tyrimais, čia siekiama parodyti, kad senoji baltų religija nebuvo stabmeldiška, o jos pagrindas – vienas Dievas (monoteizmas), laiko tėkmėje apsuptas dievybių, įprasminančių žmogaus dvasinį ir praktinį gyvenimą, amžinąjį ryšį su Gamta. Kartu čia galima pajusti ir baltų pasaulėžiūros atvirumą šiuolaikinėms bendražmogiškosioms Europos vertybėms.

Parkas išdėstytas piramidės formos miško teritorijoje, kurioje įkurdinta daugiau nei 40 iš medžio išdrožtų skulptūrų, vaizduojančių senovės lietuvių (baltų) dievybes. Norint susipažinti su visais baltų dievais, kurie senovės lietuvius lydėjo nuo gyvenimo pradžios iki pabaigos, parku reikia eiti pagal instrukciją.

Žygį prasideda pro keliones globojančių dievybių Benčio ir Kelukio skulptūrų vartus, o sėkmę lemia čia pat esantis medinis Vilkas. Tiesus Paukščių Tako žvaigždyno takas leidžia patekti tiesiai į Ramovę ir Dangaus kalną.

Jei parke pasukame į kairę Mėnulio taku ir patenkame į gyvenimo pradžią – Žemės ratą, ten randame iš medžio išdrožtą Patrimpą, kuris globoja laukuose ir vandenyse, karuose ir derliuje. Link Pavasario tako einančiame Medžioklės take yra dievybės, padedančios medžioti, bendrauti su mišku.

Toliau eidami Vaisingumo taku suprantame, kaip žmogaus maitintoja Žemė (Žemyna) su kitomis vaisingumo dievybėmis teikia gėrybes. Derliaus

take sutinkame dievybes, padedančias žemdirbiui išauginti gausų derlių ir jį sukaupti. Į šią sritį įeina Vasaros takas kaip derliaus rinkimo pradžios laikas.

Toliau prieiname „Latvių Mate“ takus, kur yra seniausios Baltų dievybės – Motinos. Netoliese ir Ramovė, o virš jos matome Dievo kalną, ant kurio Pramžius, lydintas dangaus šviesulių Saulės ir Mėnulio, saugo Dangų ir Žemę. Prie jų galima prieiti ir

Vartai į Baltų mitologijos parką.

Saulės taku.

Indraja, šventų vandenų Deivė nukreipia į Dangaus Ežerą. Iš ten Ugnies taku galima grįžti į namų sritį, parnešti į namus Šventumą, Gabijos ugnies šilumą, derliaus Skalsą. Gyvenimo kelias nėra amžinas, tad Vėlių take sutinkame Laumės viliones link Požemio rato, kur su maišu nuodėmių jau laukia Pykuolis. Sėkmingai praėjus Gyvenimo kelią, Mėnulio takas išveda prie išėjimo.

Šiame parke taip pat yra rekonstruota Ramovės šventykla su Amžinos Ugnies Aukuru, o tautinės muzikos (pav. sutartinių) mėgėjams įrengtas didelis amfiteatras su suolais. Įvairių renginių metu Ramovės aikštėje giedamų sutartinių ir dainuojamų dainų miško aidai padeda įsijausti į mūsų senovę.

Parke taip pat galima rasti Bangpjūtį, kuris atpučia sėkmės vėją, o išdžiūvusią Marių dugne vėliukai gali palaipti Laivo likučiuose.

Parko rengėjai aiškina, kad senosios mitologinės sistemos suteikia ypatingą prasmę skirtingiems žmogaus amžiaus laikotarpiams, o žmogaus gyvenimo tarpsnių virsmai atžymimi paprotinėmis apeigomis jau nuo pirmųjų kultūrų.

Nukelta į 5 psl.

Atkelta iš 4 psl.

Skirstymo į laikotarpius pagrindas yra prielaida, o gal labiau patyrimas, kad žmogaus vietą pasaulyje, tikslus, pareigas ir uždavinius nulemia žmogaus amžiaus laikotarpis.

Baltų mitologijoje iki šiol nebuvo aiškaus santykio tarp Baltų dievybių ir žmogaus gyvenimo laikotarpių. Kurios dievybės galėtų globoti kūdikį, jaunuolį ar kito amžiaus žmogų? Kuriuos metus globoja Baltų dievybės? Mintis, kaip atsakyti į tokius klausimus, kilo Baltų mitologijos parko kūrėjui ir vadovui Artūriui Reinikiui. Remiantis ontogenezės tyrimų šaltiniais, biologiniais ir sociologiniais kriterijais bei asmeninius patyrimus derinant su baltų dievybėms priskiriamomis globojimo sritimis, nustatyta, kad šiuos metus globoja Milda, o ateinančius – Austėja.

Baltų mitologijos parkas nuolat papildoma naujomis skulptūromis. Štai praėjusiais metais čia skulptorius Kęstutis Krasauskas iš Pasvalio ir kalvis Saulius Kronis iš Panevėžio pastatė naują skulptūrą „Baltų pasaulio sukūrimas“. Šios triaukštės skulptūros idėją jos kūrėjas K. Krasauskas apibūdino taip: „Žemaičiai Telšiuose turi Žemaitijos gaublį, o mes pastatėme kitokią gaublį – gyvybės medį su požemio sfera ir antžeminiu pasauliu, viršum jų karūna – dangus.“

Šios skulptūros aukštis – 4,8 metro, pagrindo plotis – 3,2 m, karūnos plotis – 1,78 m. Ji sukurta iš metalo, akmens ir medžio. Skulptūra, kainavusią 12 tūkst. eurų, už savo lėšas pastatė vienas parko savininkų A. Reinikis, kuris su broliu Valdemaru ir įkūrė šį parką.

Parko lankytojai skulptūrą „Baltų pasaulio sukūrimas“ gali ne tik apžiūrėti, bet ir išbandyti: požemio pasaulį simbolizuoja iš akmens sukurta amfiteatras, kurio centre randame prispaustą požemių gyventoją – mitologinį Pinčiuką.

Šios skulptūros autorius, kuris čia 2014 metais pastatė ir Patrimpo skulptūrą, įsitikinęs, jog savininkų sumanytas Baltų mitologijos parkas yra fenomenalus: „Parkas iš paukščio skrydžio primena verpstę. Retai tebūna įgyvendinami tokie užmojai, kai iš viršaus galima pamatyti kūrinių. Man, kaip menininkui, labai įdomu skaityti kūrėjų suformuotą parko idėją, kurioje darniai persipynė filosofija ir mitologija, gamta ir žmogus.“

A. Reinikis yra pasakojęs, kaip kilo idėja įrengti šį parką. Pasak jo, į Sausdravų kaimą su broliu atsikėlė iš Aukštaitijos ir svarstė, ką galima padaryti tokiaime sąšlavne. Brolio Valdemaro mintis buvo sukurti ramovę, o jis pats labiau norėjo įkurti parką, kuriame atspindėtų protėvių tikėjimo ženklai.

Iš Europos Sąjungos per kelis etapus gautų 140 tūkstančių eurų nepakako – dar 15 tūkstančių eurų jie prisidėjo patys. Iki ateinančių metų parkas lankytojams yra nemokamas, vėliau, pasibaigus projektui, parką teks apmokestinti, nes nebus iš ko jį tvarkyti ir prižiūrėti.

Bendras šio unikalaus parko plotas – 4 hektarai, o bendras pažintinių takų, kuriose įkurdinta 15 skulptūrų, ilgis – 2 kilometrai. Jo įkūrėjas sako, jog skulptūrų ketinama dar statyti ir ateityje. □

ALDONA RUSECKAITĖ ❖ DEBESIU

Šiais metais Kauno leidykla „Kauko laiptai“ išleido rašytojos ir muziejininkės, o taip pat – darbščios „Draugo“ kultūrinio priedo bendradarbės ir daugelio straipsnių autorės Aldonos Ruseckaitės poezijos knygą „Debesiu“. Kaip teigia knygos anotacija, jautriuose eilėraščiuose poetė fiksuoja subtiliausius niuansus - ir gamtovaizdžio, ir praėjusio laiko, svarbi knygoje šeimos linija, ryšys su anapilin išėjusiu Broliu, apmąsto gyvenimo ir mirties dualumą.

O ką gi reiškia šis, regis, toks nepretenzingas, bet daugiaprasmiškas pavadinimas - „Debesiu“ - paliekama mielam skaitytojui. Nes kas gi yra debesis? Vanduo, rūkas, amžinybė, mirusioji siela, prisiminimas... Debesiu kilti ar debesių leisti, debesių plaukti ar debesių išsisklaidyti, debesių šviesti ar debesių temti - vėlgi daugybė interpretacijų. Sveikindami mielą Aldoną pasirodžius naujai knygai, linkime naujų sėkmingų kūrinių, kurių nekantriai lauktų ištikimas jos skaitytojų būrys.

O „Draugo“ priedo skaitytojams pateikiame pluoštelį eilėraščių iš naujosios Aldonos Ruseckaitės knygos.

Aldona Ruseckaitė. „Debesiu“. – Kaunas, Kauko laiptai, 2019

Vaikystės sodas prikrięs raudonų saldžiarūgščių obuolių, kur tik žvilgteli, ten ir pūps tarp žolių, rudens lapų, lyg šypsosi, lyg prašo pakelti, nes paliks lig šalnų, o tada, o tada atskris plėšrūs raibi paukščiai, jų ilgi geltoni snapai taškys skaidrias sultis į kairę, į dešinę, šalčio smaigai jas gaudys, suspaus, ledo adatas mėtys, kol visas sodas pavirs šarma, šalčiu, prisiminimais.

Visiškai išsibarsto žodžiai, laiškus sudeginam ir dienoraščius plėšom, jaunystės skausmai tarytum žaisliniai, nors tada, ak, skaudėjo be galo, atrodėm negražūs nelaimingi nemylimi dairėmės, lyginom, pavydėjom, neradom sau vietos, nematėme kelio, įnirtingai ieškojom kažko – vis per ledą, per šaltį, per vandenį, pelkę, per pašaipas ir išdavystes, kol susivokėm: šitas gyvenimas – mūsų ir nebus jau kitokio – kiekvienam tiktai savas, ir tik laikinai.

Vasaros lietus vasaros vėjas vasaros smėlis audra žydėjimas – niekas ir viskas – veja mus rudeniop veja mus rudeniop.

Nidos smiltynuose galėtum uždusti kai akys ausys burna ir širdis pakliūva į viesulą! Pakyli bet žuvėdros vis tiek aukščiau klykteli ir nyra į kopų žolynus.

Mirtis yra greita ir niekada nepasensta.

Vieną dieną visai nebeaišku – kaip gyventi? Viskas sprūsta ir sprūsta: laikas, žmonės, vaizdai tirpsta ir mainosi, susilydo mirażuos. Vien galvos svaigulys, vėjo šuorai į veidą, silpstančios akys... Ką dar galiu pasiimti iš šios žemės? Blaškų drugelio plazdėjimą, skruzdėlės žygio mirksnį? Sprūsta ir sprūsta –

kokie apžavai dar laiko ant šiaudo pasaulį, moterie, pelenų spalvos veidu, ruduo ir paukščiai išskrido – atėjo laikas vėl laukti...

Kai meldiesi – neužsiverk savyje, nežiūrėki į žemę, į tamsą, pakelki akis – šviesa tegu plūsta, vasnoja baltų paukščių sparnai, džiugus spindulys lengvai perbraukia veidą. Tegul skliaute švysteli angelo grožis, tegul Dievo akis netikėtai pamerkia... Nežiūrėki į tamsą, kur gaivalų gaivalai keičia odą.

Tik tada, kai žegnosies, kai kryžiaus ženklas sugriebs tavo ranką, jau gali užsimerkti...

efoto.lt nuotr.

Duona kasdieninė mūsų...

Aldona Žemaitė-Petrauskienė

Atkartojant kolegės Gerdos Giedraitytės-Gudjurgienės mintis apie duoną, reikia tikslinti: prieš kuri laiką Gerda parašė, o Lietuvos žurnalistų sąjunga jai pagelbėjo išleisti, knygą „Žurnalistų duona vėjų mieste“. Tas „vėjų miestas“, tai Klaipėda, į kurią sovietmečiu dar jauną žurnalistę nuvedė likimas. Ir panardino į anuometinę sovietmečio realybę. Gerda knygos įžangoje rašo: „*Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, užaugo ne viena karta, kuri nežino, kodėl buvusioje Pergalės (dabar Lietuvinkų) aikštėje, stovėdavo automatais ginkluoti sovietų kariai ir saugodavo storomis virvėmis apjuostą patranką*“. Arba: *Šiandienos jauni žurnalistai nežino, o gal ir abejingi žinoti, kad Klaipėdoje, buvusioje Lenino (dabar Atgimimo) aikštėje, stovėjo keturi sovietų tankai, kurių pabūklai buvo nukreipti į pro šalį einančius žmones*“. O buvo jau 1991 metai... Pamąstykime ir pasvarstykime, ar šiandien daug Lietuvos piliečių, ypač jaunų, karštai domėtusi mūsų tautos praeitimi... Ta prasme, Gerdos knyga yra langas, atvertas į praeitį, į mūsų valstybės istoriją.

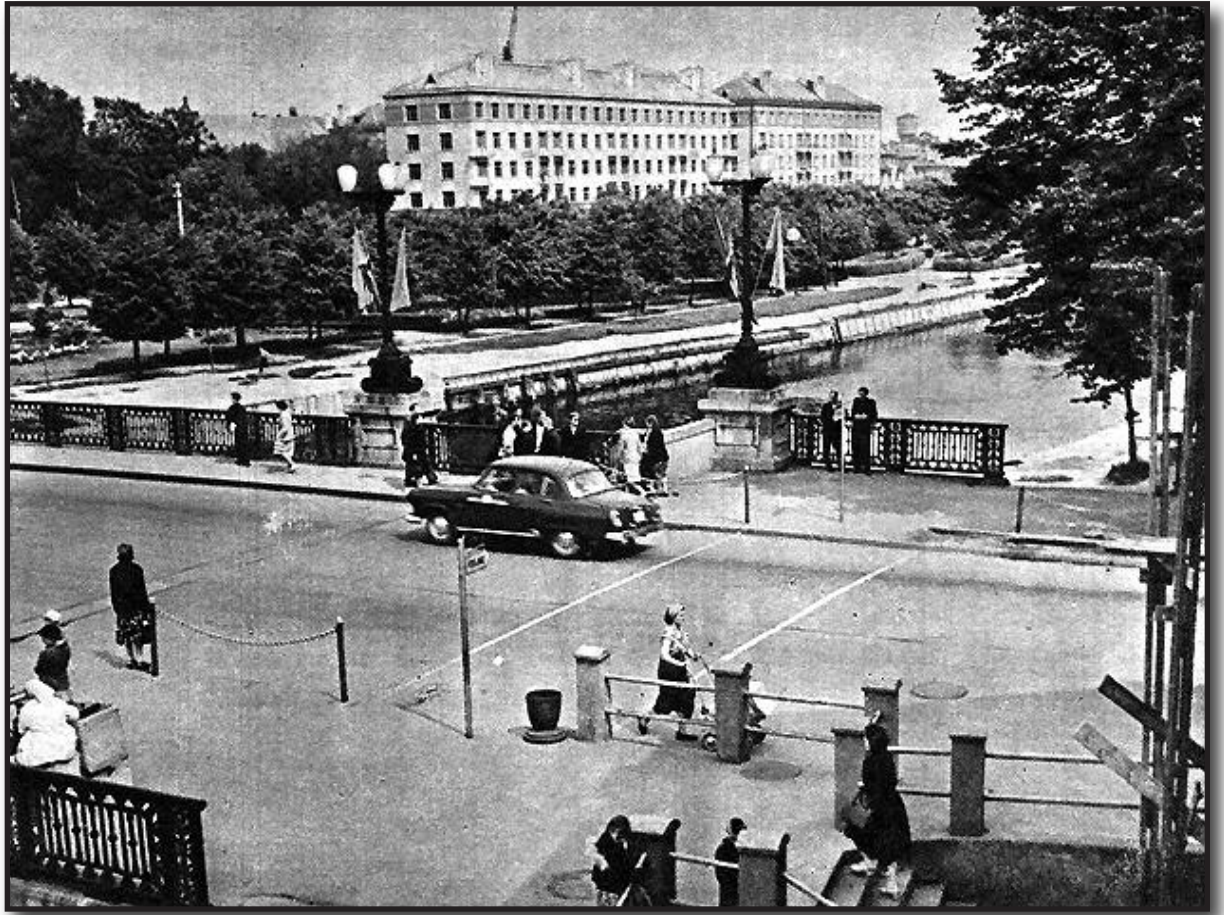
Gerdos Gudjurgienės istorija Klaipėdoje prasideda 1970-tais metais (brandaus socializmo apogėjus). Iš Vilniaus į Klaipėdą atvykusi jauna žurnalistė ieškojo darbo didžiausiame, lietuvių ir rusų kalbomis leidžiamame šio miesto laikraštyje, pavadintame „Tarybinė Klaipėda“. Laikraštis buvo Lietuvos komunistų partijos Klaipėdos miesto komiteto ir miesto Vykdomojo komiteto organas. Ne taip lengva buvo į jį patekti darbui, jei nesi komjaunuolis ar komunistas. Išgelbėjo tik atsiradęs laisvas korektorės (žemiausio laiptelio redakcijoje) etatas. Korektūra mažiausiai buvo susijusi su politika.

Deja, į naują šnairai žiūrėjo ne tik redakcijos vadai, bet ir kai kurie kolegos, juk redakcijoje buvo įvairių tautybių žmonių. Kaipgi: juk nepartinė. Vaizdžiai kolegė Gerda aprašo laikraščio kasdienybę. „*Jau nieko nestebino, kad į lietuvius buvo kreipiamasi ir tėvavardžiu – Antonivič, Petrovič, Juozovič, o lietuvė Onutė virto Ania, Anuška. Visi kalbėjome rusiškai (ir susirinkimuose, o kartais ir lietuvis su lietuviu)*“.

Šio straipsnio autorės intarpas: Prisimenu ir savo darbo pradžią po studijų. Gavusi diplomą, beveik slapta buvau atvesta į „Komjaunimo tiesą“, tarp jaunimo populiarių dienraščių. Atvedė Aleksandras (Šurka) Icikavičius pagal Žurnalistikos katedros ir laikraščio tuometinio vyr. redaktoriaus Vilhelmo Chadzevičiaus susitarimą. Tada buvau naivi, tad tik daug vėliau supratau, kad ligtinė vyr. redaktorė Joana Civilkaitė nė už ką nebūtų priėmusi pagal kilnę įtartiną kadro (buvau politinio kalinio duktė).

Pakliuvau į Žemės ūkio skyrių ir savo pirmąją publikaciją pavadinau „Pirmoji sėja“, nes pataikiau kaip tik į sėjos meto laikotarpį. Vadinamieji gamybiniai pasitarimai vykdavo kasdien, redaktoriaus kabinete. Visi darbuotojai savo nuveiktus darbus pristatinėjo rusų kalba. Buvau apstulbinta, bet supratau, kad taip buvo elgiamasi dėl trijų tuomet „Komjaunimo tiesoje“ besidarbavusių žydų: Michailo (Mišos) Mirskio, Saliomono Vaisbergo ir fotografo Iljos Fišerio. Vieno gamybinio susirinkimo metu išdrįsau atsistoti ir pasakyti, kad kalbėsiu lietuviškai, nes esu suvalkietė ir mano rusų kalba yra gana prasta. Nežinau, ką tada pagalvojo redaktorius ir kiti, bet pajutau, kad ta trijulė įdėmiai pasižiūrėjo į mane ir... ėmė gerbti. To nepasakčiau apie mano tautiečius. O redaktorius, kuris buvo korektiškas ir minkštas žmogus, įvertindamas kažkurį mano rašinį, susitikęs koridoriuje, tiesiai šviesiai paklausė: „Žemaityte, iš kur tu prisigraibei tų buržuazinių atrūgų?“ – „Iš prigimties, redaktoriau,“ – atšoviau, nesumojusi ką ant greitųjų galėčiau pasakyti...“

Po šio sentimentų savo darbo pradžia, vėl grįžtu prie Gerdos Gudjurgienės knygos „Žurnalistų duona vėjų mieste“ (taip metaforiškai autorė pavadino Klaipėdą). Vyresnieji mano kolegos, skaitydami šią nestorą, bet labai prasmingą knygą, turės malonumo atgaivinti savo atmintį: Gerda ant popieriaus labai reljefiškai išsklojo anuometinės jaunos žurnalistės išpučius, nuostabą, nerimą, net baime,

Klaipėda 1964 m.

Gerda Giedraitytė-Gudjurgienė. Žurnalistų duona vėjų mieste

kad netyčia nenusidėtų komunistinio socializmo išugdytai žurnalistikai. Mes, jaunieji, žinojome, kad vietoj mūsų gali tuoj pat atsirasti kitas...

„Nepartinis – vadinasi nepatikimas“ – tokiu skirsnium Gerda Gudjurgienė savo knygoje pristato sovietmetyje išsigalėjusį skirstymą į geresnius ir blogesnius žurnalistus. Tokia tvarka buvo išsigalėjusi ne tik redakcijose, kurios buvo laikomos komunistinės propagandos peryklomis, bet ir kitose darbovietėse. Tad, kurie buvo be skrupulų, stoji į komunistų partijos gretas...

Išsivaizduoju, su koku smalsumu mūsų žurnalistinis jaunimas turi skaityti šią knygą. Čia tiek daug buvusio gyvenimo akimirku praeina pro skaitytojo akis. Skyrius „Profesijos globoje, partiečių priežiūroje“ paliudija, kad redakcijose dirbančių žurnalistų gyvenimas priklausė nuo dviejų tarpusavyje susijusių organizacijų: partinės ir profsajunginės. „Be šių „organų suderinimo ir sutikimo – nė žingsnio. Jeigu tau ko nors reikia, eini pas profsajungos pirmininką, kaip pas kunigą išpažin-

ties, ir prašai „išrišimo“. O prašydavo vargšai eiliniai žurnalistai – kas poilsinio kelialapio, kas talono kokiam nors prašmatnesniam drabuželiui nusipirkti... Juk tai buvo deficitas, kaip televizoriai, skalbimo mašinos, dulkių siurbliai ir kiti namuose labai reikalingi daiktai. Su šypsena autorė prisimena per kokią vargą iš profsajungos pirmininko išprašė taloną triušio kailio paltui nusipirkti. „*Juokingiausia, – rašo Gerda – kad „to Vilniaus kailių fabrike siūto triušio kailio, dėl jo neišpasakyto sunkumo, beveik nevilkėjau ir po kurio laiko atidaviau „Carito“ labdarai.*“

Vargšės sovietinių laikų moterys, ypač inteligentės... Jos taip norėdavo pasipuosti, parduotuvės joms nieko gero nežadėjo. Pačios siūdinosi drabužėlius ir rengėsi pagal išgales. Betgi ne tik drabužiai, bet ir maisto produktai, net ir tualetinis popierius buvo ... problema. „*Prekyba buvo ta ašis, apie kurią sukosi visas mūsų gyvenimas. Atrodė, visi tik ir galvojome, kur, kaip ir ką nusipirkti, nes visos parduotuvės buvo tuščios*“. Ir dar: nebuvo galima kritikos žodeliu paliesti to meto prekybininkų, nes jie buvo Lietuvos miestų ir net miestelių „viešpačiai“. Jie sukūrė niekingą, bet nepamainomą sovietmečio reiškinį „iš po skverno“... Su ironija autorė rašo, kaip būdavo laukiamos šventės, pavyzdžiui, Nauji metai. „*Visagalė miesto prekybos valdyba redakcijai sudarydavo privilegiją, pavyzdžiui, Naujųjų metų proga, nusipirkti deficitinių maisto produktų: majonezo, žirnelių, pomidorų konservų, tirpios kavos, geresnės dešros... Visus juos vadindavom rusišku žodžiu „pajokas“*...“

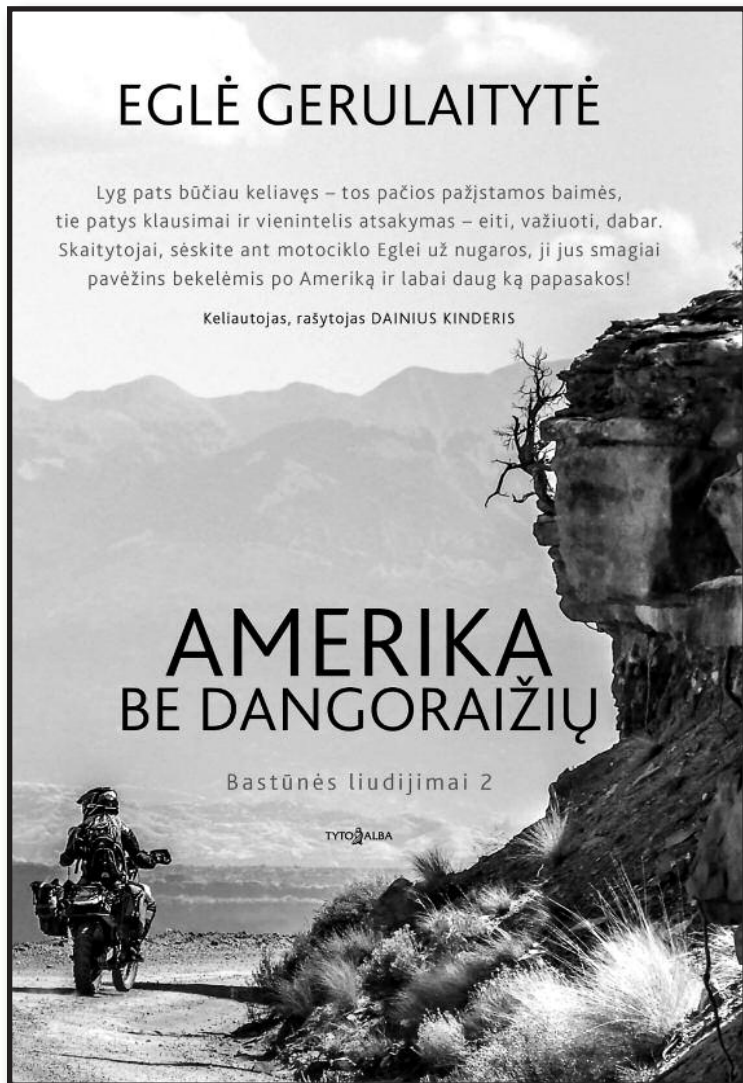
Didžiąją knygos dalį užima prisiminimai apie darbą sovietinėje redakcijoje. Ypač svarbus anuomet buvo darbas su „darbo žmonių laiškais“. Žurnalistams buvo nurodyta: kuo mažiau autorinių tekstų ir kuo daugiau išspausdintų skaitytojų laiškų... Ir tik Atgimimo aušroje darbas redakcijose ėmė keistis. Keitėsi ir redakcijos darbuotojų mąstysena. Gerda su meile prisimena draugiškiausią redakcijos bendradarbį fotografą Albiną Stubrą, kuris šiame laikraštyje dirbo 35 metus, ir kitus bendradarbius – Vytautą Bajorą, Praną Martinkų, Algimantą Žuką... Taip pat žymesnius redakcijos lankytojus – rašytoją Ievą Simonaitytę, poetus Salį Šemerį, Paulių Drevinį, Vladą Nausėdą...

Aštuntasis praėjusio amžiaus dešimtmetis paženklintas Lietuvos ir kitų Baltijos šalių pabudimu iš sovietinio miego. Lietuvos žurnalistai buvo vieni tarp greičiausių, kurie persiorientavo į naują gy-

Eglė Gerulaitytė: „Nebuvo kur keliauti, tik visur“

Deimantė Žukauskienė

Kodėl žmonės keliauja? Kiekvienas žmogus keliauja dėl skirtingų priežasčių. Vieniems kelionė – būdas praplėsti akiratį, patirti pasaulį, kitiems – pabėgti nuo rutinos, o treči kelionėse leidžiasi į savęs pažinimą. Šiandien mes galime mėgautis greitomis, pigiomis, patogiomis kelionėmis po įvairias šalis ir pažinti pasaulį.

Nuotaikingi pasakojimai, įkvepiančios, įtraukiančios istorijos – visa tai telpa į žodį „kelionė“. Kelionių išpūdziais, patirtimi bei naudingais patarimais keliautojai dalijasi televizijos ir radijo laidose, internete, knygose, o pastarųjų kasmet išleidžiama vis daugiau.

Šiandien lietuvių literatūroje turime nemažai literatūrinių kelionių apybraižų. Tai Vaižganto kelionės po Ameriką bei Pietų ir Vakarų Europą, Kazio Almeno, Pulgio Andriušio nutrūktgalviškos kelionės po Šiaurės Afriką, Antano Vaičiulaičio bei Antano Vienuolio „hedonistinės kelionės“, Jurgio Savickio diplomatinės kelionės, Kazio Pakšto, Jurgos Ivanauskaitės piligriminės kelionės į Tibetą ir daugelis kitų.

Publicistinės knygos apie keliones dažniausiai skirtos bendram išpūdziumi susikurti. Jose mažiau faktų, informacijos, kuri būtų naudinga susiruošus į kelionę. Tokių knygų autoriai dažnai yra žurnalistai, geografs ir kitų sričių profesionalai. Paprastai tokie autoriai perteikia savo išpūdį, subjektyvią nuomonę.

Eglės Gerulaitytės knyga „Amerika be dangoraižių“ supažindina su kita Šiaurės Amerika. Tai antroji žurnalistės, keliautojos, motociklininkės E. Gerulaitytės knyga. Pirmoji autorės knyga „Bastūnės liudijimai“ (2017 m.) skirta Pietų Amerikai. „Amerika be dangoraižių“ – įdomių nutikimų ir atradimų knyga, kurioje pasakojama apie sutiktus keliautojus-avantiūristus, Šiaurės Amerikos indėnus, legendas, Karibų salų gyventojus. Knygoje ryškūs trys motyvai: (iš)keliaavimo būtinybė („Nebuvo kur keliauti, tik visur,“ keliaavimo kaip savęs suradimo („Tačiau jaučiu, jog dabar turėjau gerokai daugiau nei bet kada: turėjau save,“), moters įvaizdžio šiuolaikiniame pasaulyje („Oriai mėgautis amžiumi galį tik vyrai: nei televizijoje, nei kine, nei ant žurnalų viršelių niekas neretušuoja vyriškų raukšlių, nedąžo sidabruotų plaukų, neslepia plinkančių viršugalvių ir papurtusių paakių“). Knygos autorė nesivelia į buitines situacijas, ji bando perteikti tai, kas vyksta su žmogumi, atsideriusiu modernioje visuomenėje, jo gyvenimą, dvasią. Kalba apie visuomenėje išgalėjusius stereotipus: „Kartu kasdien vis aštriau suvokiau, jog anomalija aš, o ne jie: vos pakenčiamas biuro darbas nuo aštuonių iki penkių, pensijų fondai, penktadienio vakarai prie alaus, „Ikea“ baldai, santykių dramos ir automobilių lizingai daugybei žmonių visame pasaulyje buvo normali, nekecionuojama kasdienybė“.

Keliaudama autorė susiduria su skirtingomis kalbomis, religijomis, el-

gesio modeliais, tai ir suformuoja kitoniškumo efektą knygoje. Visi skirtumai išryškina labai svarbų vaidmenį santykyje su išoriniu pasauliu ir pačiu savimi. „Į mane Endis, Roris ir Krisas žiūrėjo kaip į marginaliai įdomų, tačiau iš esmės dėmesio nevertą neaiškios rūšies vabzdį. Pasišiaušusi, iš Lietuvos per Pietų Ameriką, kalbanti lyg kalifornietiškai, lyg ir kosmopolitiškai akcentu – tokia aš netikau nei į jų kasdienybę, nei į „Kestrel Honda“ kontekstą“.

Pasakojime kai kur trūksta vientisumo, ryšio su pirmąja knyga, neaiški keliaavimo trukmė, datos. Ka reikiama keliauti dviese? Autorė tuo tekstu neatsako, bet gal toks ir buvo sprendimas? Ši knyga skiriasi nuo pirmosios tuo, jog prie Eglės prisijungia bendrakeleivis amerikietis Polas.

Autorės kalba vaizdinga. Jos tekste gausu išraiškingų palyginimų, hiperbolių, metaforų. Gerulaitytė kalba apie Šiaurės Ameriką, Karibų salas, tačiau būdama įvairiose pasaulio šalyse prisimena, lygina Lietuvą su Pietų Amerika: „Bandžiau papasakoti Polui, kaip Lietuva, priešingai nei Kuba, niekuomet nenorėjo ir nekviėtė komunizmo, kaip Sovietų Sąjunga mums tebuvo okupacijos ir priespaudos simbolis, kaip mažai Lietuva turi bendro su slaviskomis šaknimis; kad mes, po teisybei, kur kas panašesni į kolumbiečius, juk magiškas Gabrielio Markeso realizmas puikiausiai galiojo ir Lietuvoje. Mes nei slava, nei mozūrai; nei germanai, nei skandinavai, ir tuo labiau ne stereotipiniai rytų europiečiai: Lietuva buvo tikrų tikriausia magiškos realybės šalis, su keista senovine kalba, legendomis apie pelkių kaukus ir girių aitvarus, raistų laumes ir miškų baubus“.

Ši knyga nėra vien apie keliones. Tai ne tik išorinė kelionė į svečias šalis, bet ir kelionė po savąjį aš. Ir (galbūt) savęs atradimą. □

Žurnalistė, keliautoja Eglė Gerulaitytė Amerikoje.

Asmeninio archyvo nuotr.

Nukelta iš 6 psl.

venimą. Tarp jų ir klaipėdiečiai. Stai kaip Gerda Gudjurgienė prisimena tą laikmetį. „Aštuntajame dešimtmetyje, lyg iš gilaus miego, pabudo ir Klaipėda. Mieste įvyko kultūros lūžis, ėmė steigtis aukštosios mokyklos. Įkurti: Šiaulių pedagoginio instituto filialas, Valstybinės konservatorijos Klaipėdos fakultetai, Jūrų muziejus ir t.t. 1986 m. atidaryta tarptautinė jūrų perkėla Klaipėda-Mukranas atvėrė langą į pasaulį. 1989 m. išrenkama pirmoji nekomunistinė Klaipėdos miesto taryba... Steigėsi Sąjūdis. Laikraštis su naujuju redakcijos vadovu Antanu Stanevičiumi išgy-

veno audringas Lietuvos Atgimimo ir mėginimo jį nuversti dienas“.

„Žurnalistų duonos...“ autorė Gerda detalios ir raiškiai aprašo tą permainingą laikotarpį. „Atgimusi Klaipėda lyg veidrodyje atsispindėjo mūsų laikraštįje. Gyvenimas virte virė, neskaičiavome darbo valandų, atrodė, kad iš naujo gimėme“ – rašo Gerda Gudjurgienė savo prisiminimų knygoje... Deja, kai gyvenimas pasikeitė staiga ir reikėjo viską pradėti iš naujo, atsivėrė skaudi žurnalistikos istorijoje tiesa: tie, kurie kovojo su bolševikmečiu, kurie iškovojo laisvę, turėjo pasitraukti į šalį, duoti kelią ateinančiam jaunimui. Daug senųjų redakcijos darbuotojų buvo

išprašyti į ... užtarnautą poilsį, nors buvo dar kupini jėgų. „Žvelgiu dabar į senas foto nuotraukas ir lyg gyvus regiu man mielus redakcijos žmones. Ne vienas iš jų jau paliko šią žemę, išvyko gyventi į kitas šalis...“ – baigdama savo pasakojimą apie Klaipėdą, žurnalistiką ir žurnalistus, sako Gerda Gudjurgienė. Jauti jos nostalgiją Klaipėdai, nes, anot jos „nėra geresnio ir gražesnio miesto, kur žmogus jaučiasi laisvas ir laimingas, nes čia jis pajunta jūros grožį ir gamtos didybę...“ Ar tikrai? – noriu pasitikslinti. Ji susimąsto... Ir sako, kad tai tikra tiesa. Pamaščiusi priduria: *po mano mylimo Vilniaus...* □

Žvilgsnis į V. Mykolaičio-Putino darbo kabinetą.

A. Petraitytės nuotr.

Rugpjūtis

Atkelta iš 3 psl.

Dar viena Kristupo festivalio (nemokama) atšaka turi savo vardinius globėjus: Šv. Kazimiero bažnyčioje rengtos Kazickų šeimos sakralinės muzikos valandos. Nuėjusi (6 d.) į dueto iš Prancūzijos – vargonininkų Marco Adamczewski'o ir Philippe'o Bardono – sakralinę valandą, patyriau, kokia tai trokštama pramoga – erdvi bažnyčia priplūdo ir vietinių, ir turistų (koncertas vyko iškart po Mišių, regis, ne visi ir jose dalyvavę išskubėjo).

Duetas, kaip paskelbta, atlieka ne tik specialiai vargonams rašytą muziką. Išgirdome keturiomis rankomis sugrotas Franz Schubert styginių kvarteto „Mergelė ir mirtis“ ir Joseph Haydn simfonijos „Laikrodis“ transkripcijas. Skaidrus „tikėjimas“ pastarojoje ne mažiau nei galingos garsų mūšos nuteikė meditacijai – o barokinės bažnyčios skliautai leido žvilgsniui pleventi aukštybėse.

Vieną šių Šv. Kazimiero bažnyčioje vykstančių sakralinių valandų ženklino pagarbos ir atminimo dedikacija: „In memoriam Juozui ir Aleksandrai Kazickams“.

Koncertas buvo įstabus – vargonavo Leopoldas Digrys ir Renata Marcinkutė-Lesieur, gitara grojo Chris Rubens, dainavo kontratenoras Vaidas Bartušas (pastarajam atitarė ir gitara, ir vargonai); atlikti kūriniai aprėpė ir įvairius stilius, ir epochas – štai nuskambėjo pora koncertavusio Rubenso kūrinių (gitaros ir kontratenoro duetas); Bartušas žaismingai sudainavo barokui atstovaujančio Henry Purcello dainą; girdėjome ir Arvo Pärt, ir Edvard Grieg, ir kt.

Tarp muzikos kūrinių įsiterpė skaitovė Justė Jankauskaitė, mums pristačiusi ir šią nuostabią porą (programėlėje perskaitėme: „Jų meilės istorija verta didžiųjų ekranų“), ir rūpinimąsi Lietuva pratęsianti Kazickų fondą, įkurtą Aleksandos ir Juozo vaikų bei anūkų, vadovaujamą dukters Jūratės Kazickaitės (fondas greta biuro Niujorke turi ir padalinį Vilniuje). Tarp muzikos kūrinių skaitovė įterpė ištraukų (kai kurias ir anglų kalba) iš Aleksandros Kazickienės laišku, rašytų pokario pabėgėlių stovykloje Vokietijoje ir galiausiai – įsikūrus Amerikoje, laisvoje šalyje. Daugelio širdis, manau, pasiekė jaudinantys žodžiai apie paliktą „mielą, mažą, geltoną namelį“, kuriame pora patyrė trejetą laimės metų, apie tremtinio dalį,

apie Lietuvą ištikusią negandą, ir visa persmelkiantis baimingas klausimas: ar sugrįšime?..

Parodos – istorijos atspindžiai

Porą matytų fotoekspozicijų labiau tinka įvardinti mažybiškai „parodėlė“. Jos nedidelės, bet iškalbingos. Pirmoji aplankytoji pristatė Asmenybę, kartu pritraukdama gyventąjį laikmetį – ir tarpukarį, ir pokarį; antroji – Istorinį įvykį, lemtingą Lietuvai.

Rugpjūčio pradžioje Vinco Mykolaičio-Putino memorialiniame bute-muziejuje surengta fotoparoda „Paslaptingoji Milė“, pristatanti ištikimą ir rūpestingą rašytojo gyvenimo draugę, perėmusią jį bendro gyvenimo buitines „kertes“, likusią šešėlyje – Emiliją Kvederaite-Mykolaitienę. Parodėlė nedidelė, eksponuojama buvusioje šeimos virtuvėje. Kaip pažymėjo parodą rengusi ir man maloniai gide pabuvusi jos vadovė Ula Zaleskytė, daugelis iš jų retos, kai kurios visai neeksponuotos – pavyzdžiui, pas giminaičius rastoji Emilijos tėvų portretinė nuotrauka. Užfiksuotos įvairių laikotarpių akimirkos. Jos atskleidžia rašytojo „šešėlį“ taip pat buvus sudėtinga asmenybė, savo gyvenime prisidėjusi įvairius vaidmenis, štai: „Veikli „Šatrijos“ meno draugijos narė jaunystėje, rimta mokytoja, rūpestinga žmona, aktyvi keliautoja, dėmesinga giminaičių ir bičiulių globėja <...>“ (iš parodos anonso: <https://www.putino-muziejus.lt/>). Paroda taip ir įvardinta – foto, bet šioje išsaugotos buto autentikos apsuptyje, sukirbėjo: būtų smalsu nors vieną kitą „daiktinį liudijimą“ apie Milę regėti – kad ir kokį senamadį rankinuką ar skrybėlaitę (nieko neišlikę?).

Buvo proga dars kart pasidairyti ir po memorialinį butą, pajusti Rašytojo darbo atmosferą. (Savo „ekskursiją“ šiuose namuose, vadovaujant tuometei muziejaus vadovei Ramunei Šorienai, jau esu kadais pristačiusi „Literatūroje ir mene“*). Mieloji gidė, man ruošiantis išeiti, paslaugiai pasufleravo: įdomi paroda Venclovų namuose (tai, kaip ir Mykolaičio-Putino butas – Vilniaus memorialinių muziejų direkcijos padalinys, savivaldybės išlaikomas). Buvau aptikus internete žinią apie ten surengtą fotografijų parodą „Maironio pėdsakai Sankt Peterburge“, tema visai įdomi. Bet tegalėjau atsakyti: Venclovų namuose nė kart nesu buvusi ir nežadu eiti...

Jau prieš rugpjūčio 23-čią imta minėti Baltijos kelią, kurio 30-metį šiemet švenčiame. M. Mažvydo bibliotekoje

Kultūros kronika

Rugpjūčio mėnesį Lentvaryje, Geležinkelio stoties parodinėje erdvėje vyko menininko Pauliaus Petraičio paroda „Vyras su tamsiais plaukais ir saulėlydžio fone“. Pauliaus Petraičio serija „Vyras su tamsiais plaukais ir saulėlydžio fone“ (2017-2019) nagrinėja vizualaus atpažinimo, paremto giluminiu mokymu ir dirbtiniu intelektu, programinę logiką. Pasitelkiant asmenines fotografijas žvelgiama į technologijos potencialą perbraižyti šiandienos socialinės elgsenos modelius.

Rugpjūčio 21 d. Jeruzalės lėlių teatro festivalyje pirmą kartą pristatytas lietuvių kūrėjų darbas – Stalo teatro spektaklis „Gandro dovana“. Spektaklį „Gandro dovana“ jo kūrėjai apibūdina kaip muzikinį etnologinį veiksma. Jis pasakoja apie gandrą – paukštį, kuris dar ir šiandien laikomas šventu, nešančiu laimę. Senovėje lietuviai tikėjo, kad rudenį išskrisdami gandrai išneša mirusiųjų vėles, visokias ligas ir nelaimes, o pavasarį parneša naujas sielas, norinčias gyventi žemėje. Lietuviškas folkloras Izraelio publikai perteiktas pasitelkiant žaismingai ritmišką aktorių vaidybą, kuri susipina su gyvai įvairiais instrumentais atliekama muzika.

rugpjūčio 20 atidaryta Leonardo Skirpsto fotografijų paroda „(Ne)lokali istorija“. Nacionalinės bibliotekos generaliniam direktoriui prof. dr. Renaldui Gudauskui ir Dokumentinio paveldo tyrimų departamento vadovei Jolantai Budriūnienei tarus sveikinimo žodį, fotografas priminė, kad tą pakilią Lietuvos kelio į Laisvę dieną jis pasirinko kalvelę ties Šeškine – ten ir pats įsijungė į žmonių, sukibusių rankomis, grandinę, ir atsitraukdamas fotografavo. Pasak Skirpsto, ilgiausią grandinės atkarpa fiksuojančiame kadre galima suskaičiuoti virš 200 žmonių. Labiausiai jaudinantis šio atidarymo momentas nutiko, kaip ir pranešta: atvyko ir „prieš 30 metų įamžinti nuotraukų herojai“. Nuotraukose regėjome jauną vyriškį su dviem mažametėmis dukrelėmis – štai jie ne tik sukibė rankomis, bet ir pritūpę dega žvakeles... Fotografas pakvietė šią trijulę – jau suaugusias dukras ir jų tėtį „poną Algirdą“, įteikė atminimui nuotrauką...

Pati tą rugpjūčio 23-ąją Palangoje, kur poilsiojome, palikusį mažametį sūnelį močiutės globai, sėdau į vieną iš daugelio į Baltijos kelią vežiančių autobusų... Važiavome ilgai, nekart, idant

neužstrigtume mašinų grūstyje, sukdamė ir aplinkelį; sėdėdama priekyje, galėjau girdėti vairuotojo radiją – pranešimus apie situaciją keliuose, žmonių pasisakymus... išvykę berods 12-tą, savo ruožą, turbūt jau netoli Latvijos, pasiekėme vos keletą minučių prieš terminą – bet spėjome laiku, 19 val., sukibti rankomis. Mes, šios atkarpos dalyviai, ko gero, nepamatysim savęs jokiose fotoparodose, neatsimeinu, kad kas būtų fotografavęs.

PS. Užbaigiu savąjį rugpjūčio dienoraštėlį dar nesibaigus mėnesiui, ties istorine riba – 23-os popietę, ruošdamasi keliauti į Katedros aikštę. Ne, manęs visai nedomina ten suresta radijo aparatų instaliacija, bet tikrai noriu įsiterpti į simbolinę žmonių grandinę, paliudydama: nežadu atitarti dejuojantiems ir keikiantiems, kad „ne už tokią Lietuvą“ kovoję... Nebuvau tarp kovotojų, bet ir tuomet, ir šiandien Baltijos kelias man yra didysis TOKIOS – laisvos Lietuvos simbolis.

*http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20111128023855/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3355&kas=spaudai&st_id=18896 □